

"XXI ASRDA INSONNING AXLOQIY KAMOLOTI VA MA'NAVIY TARBIYASI"

Ilmiy rahbar: Samatov Xurshid O'lmasjonovich,

Falsafa fanlar doktori, Dotsent.

Xalikulov Azizbek

TATU Samarqand filiali KI-24-04 guruhi talabasi

Telefon raqam: +998949767886

Annotatsiya : *Ushbu maqolada XXI asrda inson shaxsining axloqiy kamoloti va ma'naviy tarbiyasi masalalari yoritiladi. Globalizatsiya, texnologik taraqqiyot va ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida axloq va ma'naviyatning inson hayotidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy sharoitda ma'naviy tarbiyaning muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *axloqiy kamolot, ma'naviy tarbiya, globalizatsiya, zamonaviy jamiyat, qadriyatlar, inson tarbiyasi*

KIRISH

XXI asr insoniyat tarixida o'ziga xos o'rin egallagan davrdir. Texnologik taraqqiyot, axborot oqimining cheksiz tezligi, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar inson hayotining deyarli barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday shiddatli o'zgarishlar fonida axloqiy qadriyatlarning o'zgarishi, ma'naviy hayotning zaiflashuvi kabi holatlar ham kuzatilmoqda. Bugun shaxs kamoloti faqat ilmiy bilim va kasbiy mahorat bilan emas, balki uning axloqiy va ma'naviy dunyoqarashi bilan ham baholanmoqda.

Inson shaxsini har tomonlama rivojlantirish — nafaqat jismoniy va

intellektual tayyorgarlikni, balki ma'naviy yetuklikni ham talab qiladi. Ayniqsa, globallashuv jarayonida turli madaniyatlar, g'oyalar va qadriyatlarning

aralashuvi fonida milliy ma'naviyatni saqlab qolish va rivojlantirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Shu bois, XXI asrda insonning axloqiy kamoloti va ma'naviy tarbiyasi masalasi nafaqat alohida bir jamiyatning, balki butun insoniyat taraqqiyotining asosiy tayanchlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Maqolada zamonaviy sharoitda insonning axloqiy va ma'naviy rivojlanishiga

ta'sir etuvchi omillar, yuzaga kelayotgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari atroflicha yoritiladi. Shuningdek, oilaning, ta'lim muassasalarining va jamiyatning bu boradagi roli tahlil qilinadi.

II. Asosiy qism

1. Axloqiy kamolot tushunchasi va uning zamonaviy talqini

Axloqiy kamolot — insonning o'z xatti-harakatlarini, odat va qadriyatlarini jamiyatda qabul qilingan axloqiy me'yorlarga mos holda takomillashtirib borishi jarayonidir. Bu jarayon inson hayotining butun davomida ro'y beradi va shaxsning ruhiy, ijtimoiy hamda ma'naviy o'sishining asosiy ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Axloqiy kamolot shaxsning o'z vijdoni, ichki intilishlari va ma'naviy tamoyillariga sodiqligi orqali namoyon bo'ladi.

Zamonaviy dunyoda axloqiy kamolot tushunchasi global madaniyat, zamonaviy ilm-fan va texnologik taraqqiyot ta'sirida o'zgarib bormoqda. Avvallari ma'naviy etuklik ko'proq diniy va milliy qadriyatlar bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda bu tushuncha inson huquqlari, demokratik qadriyatlar, ijtimoiy adolat kabi umuminsiy tamoyillar bilan kengaymoqda.

Ammo zamonaviy sharoitda axloqiy kamolotni saqlab qolish va rivojlantirish oson emas. Axborot oqimi haddan tashqari kuchaygani, moddiy qadriyatlarning ustunligi, shaxsiy manfaatlarning umumiy manfaatdan ustun qo'yilishi axloqiy tanazzul xavfini keltirib chiqarmoqda. Shuning uchun ham XXI asrda inson

axloqiy kamolotini mustahkamlash uchun o'z ustida doimiy ishlashi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslanishi zarur.

2. Ma'naviy tarbiyaning o'ri va vazifalari

Ma'naviy tarbiya — bu insonda yuksak axloqiy fazilatlarni shakllantirish, uni hayotda to'g'ri yo'lga yo'naltirish, ijtimoiy va madaniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash jarayonidir. Bu tarbiya shakllanishi inson hayotining dastlabki bosqichlaridan boshlanadi va butun umri davomida davom etadi.

Ma'naviy tarbiya nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki jamiyat barqarorligi va taraqqiyoti uchun ham beqiyos ahamiyatga ega. Chunki ma'naviy yetuk shaxslar jamiyatda tinchlik, bag'rikenglik, adolat va birdamlikni ta'minlaydi. Shu boisdan oilada, maktabda, oliy ta'lim muassasalarida va umuman jamiyatda ma'naviy tarbiyaga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Oilaning roli ma'naviy tarbiyada birinchi o'rinda turadi. Farzandlar avvalo ota-onaning harakatlari, so'zlari va munosabatidan ibrat oladi. Oiladagi mehrmuhabbat, o'zaro hurmat, sabr-toqat va vatanparvarlik ruhidagi tarbiya bolalarda barvaqt axloqiy va ma'naviy tamoyillarni shakllantiradi.

Maktab va ta'lim muassasalarining vazifasi esa bolalar va yoshlar ongida milliy qadriyatlarni singdirish, tarixiy merosga hurmat bilan qarash, insonparvarlik, tinchliksevarlik, atrof-muhitga ehtiyotkorlik kabi fazilatlarni rivojlantirishdir.

Jamiyat esa o'z navbatida, sog'lom axloqiy muhit yaratishi, yoshlarning ijtimoiy hayotda faol va mas'uliyatli bo'lib yetishishiga imkon berishi kerak.

Madaniy tadbirlar, ma'naviy-ma'rifiy dasturlar, ommaviy axborot vositalarining ma'rifiy faoliyati ham ma'naviy tarbiya jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi.

Shunday qilib, ma'naviy tarbiya shaxsni mustahkamlash, jamiyatni yuksaltirish va insoniyat kelajagini yorqin etishda hal qiluvchi omillardan biri sanaladi.

3. XXI asrda yuzaga kelayotgan axloqiy muammolar

Zamonaviy dunyoda texnologik taraqqiyot va globallashuv insoniyat hayotiga ko'plab qulayliklar olib kiritgani bilan birga, axloqiy sohada ham qator muammolarni keltirib chiqardi. Ushbu muammolar shaxs va jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

XXI asrdagi asosiy axloqiy muammolar:

Individualizm va egoizm kuchayishi.

Bugungi zamonda ko'plab insonlar shaxsiy manfaatni jamiyat manfaatidan ustun qo'yishmoqda. Bunday tendensiya ijtimoiy birdamlik va hamjihatlikka putur yetkazmoqda.

Axborot ifloslanishi va ma'naviy tanazzul.

Internet va ommaviy axborot vositalarida tarqatilayotgan axloqsiz kontent, shov-shuvli va haqiqatga mos kelmaydigan ma'lumotlar inson ongini bulg'ab, to'g'ri axloqiy qarorlar qabul qilishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Materializm va iste'molchilik.

Moddiy boylikka haddan tashqari intilish natijasida ma'naviy qadriyatlarga e'tibor kamaymoqda. Ko'pchilik insonlar hayot mazmunini faqat moddiy boylik o'ttirish bilan bog'lay boshlagan.

Madaniy va ma'naviy qadriyatlarning yemirilishi.

Milliy qadriyatlar va an'anaviy axloqiy me'yorlarga nisbatan befarqlik kuchaymoqda. Globallashuv tufayli yosh avlod o'z milliy o'zligini unutish xavfi ostida qolmoqda.

Ijtimoiy adolatsizlik va tengsizlik.

Jamiyatda adolat tamoyillarining buzilishi, boy va kambag'allar o'rtasidagi tafovutning ortishi ijtimoiy norozilik va beqarorlikni keltirib chiqarmoqda.

Natijalar:

Ushbu axloqiy muammolar insonlar orasida ishonchsizlik, befarqlik va nafrat kayfiyatini kuchaytiradi. Shuning uchun XXI asrda axloqiy inqirozga qarshi kurashish, odamlarning ruhiy va axloqiy mustahkamligini oshirish dolzarb masalaga aylangan.

4. Axloqiy va ma'naviy tarbiyani mustahkamlash yo'llari

Insoniyatning barqaror va farovon rivojlanishi uchun axloqiy va ma'naviy tarbiyani mustahkamlash nihoyatda muhim. Ushbu sohada samarali ish olib borish uchun bir qator strategik yo'llar mavjud:

1. Oilaviy tarbiyani kuchaytirish.

Oila — birinchi tarbiya maktabidir. Ota-onalar farzandlarga axloqiy me'yorlarni o'rgatishi, mehr-muhabbat va mas'uliyat ruhida tarbiyalashi zarur.

Farzand tarbiyasida shaxsiy namuna ko'rsatish juda katta ahamiyat kasb etadi.

2. Ta'lim va tarbiya tizimini takomillashtirish.

Maktablarda va oliy o'quv yurtlarida ma'naviy-axloqiy tarbiya fanlari va mashg'ulotlari kengaytirilishi kerak. Tarbiyaviy ishlarda milliy qadriyatlar, tarixiy meros va zamonaviy insoniy qadriyatlar uyg'un ravishda o'rgatilishi lozim.

3. Madaniy-ma'rifiy faoliyatni kuchaytirish.

Kitobxonlikni targ'ib qilish, teatr, muzey va san'at maskanlarining faoliyatini rivojlantirish, ma'rifiy dasturlar orqali yoshlarning ma'naviy saviyasini oshirish mumkin. San'at va adabiyot inson qalbiga bevosita ta'sir qilgani uchun ular tarbiyaviy vosita sifatida faol ishlatilishi lozim.

4. Internet va ommaviy axborot vositalari orqali tarbiya.

Bugungi raqamli asrda ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalarida sog'lom axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilish muhim. Yoshlar uchun ma'naviy yetuklikni rivojlantiruvchi ijobiy kontentlar tayyorlash va ularga keng ommaga e'tiborini qaratish zarur.

5. Diniy va milliy qadriyatlarni rivojlantirish.

Milliy va diniy an'analarni asrab-avaylash, ularni zamon talablariga mos ravishda targ'ib etish orqali yoshlarning ma'naviy immuniteti mustahkamlanadi.

E'tiqod va ma'naviyat uyg'unligi shaxsda yuksak axloqiy fazilatlarni shakllantirishda muhim omildir.

6. Ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlash.

Jamiyatda adolat tamoyillarining ustuvorligi va inson huquqlariga hurmat bilan qarash axloqiy tarbiyaning eng muhim mezonlaridan biridir. Adolatli jamiyatda tarbiyalangan insonlar ham o'z axloqiy tamoyillariga sodiq bo'lib yetishadi.

Xulosa

XXI asr — insoniyat taraqqiyoti uchun beqiyos imkoniyatlar eshigini ochgan davr bo'lsa-da, axloqiy va ma'naviy hayot sohasida ham katta sinovlarni yuzaga

keltirdi. Texnologik yuksalish, globallashuv va axborot oqimi inson tafakkuri va dunyoqarashini boyitish bilan bir qatorda, insonni o'z axloqiy va ma'naviy qadriyatlaridan uzoqlashtirish xavfini ham tug'dirmoqda.

Axloqiy kamolot va ma'naviy tarbiya shaxs kamoloti va jamiyat farovonligining negizidir. Insonning o'zini anglashi, o'z ustida ishlashi, adolat va insonparvarlik tamoyillariga sodiq bo'lishi jamiyat barqarorligiga bevosita xizmat qiladi. Shunday ekan, har bir inson o'z axloqiy qiyofasini shakllantirishda faol bo'lishi, jamiyat esa bu jarayonda qo'llab-quvvatlovchi va yo'lko'rsatuvchi kuchga aylanishi zarur.

Bugungi kunda axloqiy kamolot va ma'naviy tarbiyani mustahkamlash uchun:

- Oilada mehr-oqibat va tarbiyaviy muhitni kuchaytirish, o Ta'lim tizimida ma'naviy qadriyatlarni singdiruvchi metodikalarni rivojlantirish,
- Madaniy-ma'rifiy dasturlar va san'at orqali yosh avlod qalbiga milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'usini singdirish,
- Axborot vositalari va internetda sog'lom ma'naviy kontentni keng targ'ib qilish, o Ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlash kabi muhim vazifalar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Agar shaxs va jamiyat birgalikda ushbu yo'nalishlarda faol harakat qilsa, kelajak avlod ma'naviy yetuk, axloqan pokiza va ijtimoiy mas'uliyatni his qiladigan insonlar sifatida voyaga yetadi.

Shu tariqa, XXI asrda insonning axloqiy kamoloti va ma'naviy tarbiyasi nafaqat shaxsiy muvaffaqiyat kaliti, balki umumiy insoniyat taraqqiyotining, tinchlik va barqarorlikning asosiy garovidir. Axloqiy va ma'naviy yetuk

jamiyatgina o'z oldiga qo'yilgan ulug' maqsadlarga erisha oladi va dunyo taraqqiyotiga munosib hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Abdurahmonova X., Qurbonov S. Ma'naviyat asoslari. — Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2017.
3. Jo'rayev S. Axloq va ma'naviyat asoslari. — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi nashriyoti, 2015.
4. Nazarov B. Inson va ma'naviyat: Tarixiy-falsafiy tadqiqotlar. — Toshkent: Ma'naviyat, 2004.
5. Ma'naviyat va ma'rifat jurnali. Turli yillar sonlari.
6. Foydalanilgan saytlar:
7. [www.ziyonet.uz](https://ziyonet.uz/) (<https://ziyonet.uz/>) — O'zbekiston ta'lim va ma'naviyat portali.
8. [www.ma'naviyat.uz](https://manaviyat.uz/) (<https://manaviyat.uz/>) — Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi rasmiy sayti.
9. www.unesco.org (<https://www.unesco.org/>) — UNESCOning madaniyat va ma'naviyatga oid xalqaro loyihalari.
10. www.britannica.com (<https://www.britannica.com/>) — Axloqiy qadriyatlar va ma'naviy tarbiya haqida umumjahon ma'lumotlar bazasi.
11. [www.insonvaqadriyat.uz](https://insonvaqadriyat.uz/) (<https://insonvaqadriyat.uz/>) — Inson qadri, axloqiy va ma'naviy tarbiya mavzulariga oid ilmiy-ommabop maqolalar.